

Det er en mærkelig verden

"Målet med mine film vil altid være at føre folk ind i verdener de ikke vil kunne nå på anden vis."
David Lynch

Det var ca. 15 min. inde i filmen, at jeg fik et prik på skulderen, "hva siger du til at vi går". Det ville medføre en udfrielse af ens allerede på dette tidspunkt plagede sanser. Men vi blev til den bitre ende. David Lynchs instruktørdebut, eksperimentalfilmen *Eraserhead* (1978), i den Londonske kultfilmbiograf "The Screen on the Hill" er noget af det mest bizarre, smagløse og uforståelige til dato i en biograf.

Det er en film der trods enhver beskrivelse, men her er nogle highlights: Hovedpersonen Henry Spencer er en imbecilt udseende ung mand klædt i et alt for lille jakkesæt, og med håret strittende lige op i luften, som om han havde omklamret et uisolaret højspændingskabel. Hans lejlighed ville få en celle i Sing Sing til at virke som en suite på Waldorff hotel og hjemme hos kæresten, Mary X sidder hendes muligvis forlængst afdøde bedstemor stiv som en støtte i en gyngestol med en tændt cigaret i munden, mens en astmatisk udseende kylling, der skal udgøre middagsmåltidet, vågner til død, da forskærer kniven nærmer sig og udspyr en afskyelig sort væske. Mary og Henry får et barn — et grusomt misfoster der skriger og skriger, og efter flere mislykkede forsøg på at blive en god fader maltrakterer Henry babyen. Der er en Music Hall inde i radiatoren hvor han ser en grotesk udseende pige, der synger en naiv sang mens hun gør sit bedste for at jukke på sædcellelignende objekter, der kommer dumpende ned fra loftet. Han oplever herefter en enkelt nat med en luder, de synker bogstaveligt talt ned i en sanselighedens pøl midt i Henrys seng, og han drømmer en drøm, hvor han trækker slanger ud af Marys skød og smadrer dem mod væggen.

Det er sådanne excentriske absurditeter, der har gjort filmen til en veritabel kultklassiker. "En drøm om mørke og foruroligende ting", har Lynch selv kaldt filmen.

Da det i forbindelse med en publicity tour blev muligt at træffe David Lynch, kunne man have sine bange anelser, som Mel Brooks her rammende udtrykker det: "Jeg forventede et grotesk syn — en fed lille tysker (sic) med madrester drivende ned ad hagen. Istedet for var det denne amerikanske hvide-anglosaxisk-protestantiske knægt, der mindede om Jimmy Stewart for 35 år siden." Nogle mener dog at dette kun kan være et tyndt lag fernis over mørke og mudrede vande. Lynch underbygger denne teori, når han som her udtaler

om sin ellers idylliske barndom i Midt-Amerika: "Der er denne her smukke verden, men se lidt nærmere efter og det hele er en myretue ... der er altid en kraft, en slags vild smerte og forfald, der ledsager alt."

Efter *Eraserhead* var blevet taget i distribution fik Lynch afløb for sin skabertrang ved at bygge skure i alle mulige og umulige former, og han skrev et filmmanuskript, "Ronnie Rocket". Efter to års filmisk inaktivitet måtte han dog igang igen. Efter at have forkastet en lang række titler faldt han for *Elefantmanden* (1980) og gik ivrigt ind i preproduktionen. Da Mel Brooks' nystartede Brooksfilm besluttede at producere filmen, var Brooks dog ikke sikker på, at den relativt uprøvede Lynch skulle instruere den, men han ville lade en screening af *Eraserhead* afgøre sagen. Lynch, der var overbevist om at Brooks ville hade filmen, var begyndt at tage afsked med de øvrige medarbejdere, da Mel Brooks kom farende ud af forevisningslokalet, omfavnede ham og råbte: "Du er komplet sindsyg, jeg elsker dig, jobbet er dit!"

Det kan være svært at forestille sig, at det er barbaren Lynch fra *Eraserhead*, der står bag dette dybt bevægende værk. Han kalder den da også "en mindre personlig film". Imidlertid afsløres Lynch af de virtuose montagesekvenser, der indleder og afslutter filmen, samt den næsten Dickenske detaljerede, chiaroscuro belyste skildring af det victorianske London, hvor den industrielle revolution, skjult i røg og damp, udsender en vedholdende hvæsende, dumb baggrundsstøj. Lyddesigneren Alan R. Splet har været medarbejder på alle Lynch film, og det er ikke mindst hans ubehagelige,

enerverende men originale lydtapeter der gør filmene til så foruroligende oplevelser. "Lyden påvirker i utrolig grad stemningen i en scene, men det er de færreste filmfolk, der arbejder bevidst på dette område, og det er heller ikke særlig mange film, der egner sig til det," fortæller Lynch.

Mange har igennem tiderne været involveret i at få en film ud af Frank Herberts komplekse science-fiction roman "Dune", heriblandt Lynch' kultkollega, Alexandro Jodorowsky. Da manuskriptproducenten Dino De Laurentiis ringede op og tilbød ham *Dune*, troede Lynch at der blev sagt "june". Men han læste romanen og sagde ja tak. "Dune er det vanskeligste projekt jeg har arbejdet på, det var svært at gøre bogen til et manuskript, og det var svært at få manuskriptet igennem hele den gigantiske maskineri, der gør det til en film." I hans version er denne historie om, hvordan Messias genopstår 10.000 år ude i fremtiden på ørkenplaneten Arakis (*Dune*) og bekæmper den onde Harkonen-slægt, blevet til stort anlagt, imponerende og interessant designet science fiction — men det er utvivlsomt også Lynchs til dato mest upersonlige film.

Efter *Dune* var det lidt uvist, hvad der ville blive det næste projekt. En *Dune* sequel var på tale og Lynch var også ved at omskrive sit manus "Ronnie Rocket", en sær historie der i musical/komedi-form fortæller om en detektivs forsøg på at redde den lille, tre fod høje, rødhårede Ronnie Rockets liv. Den næste film blev dog *Blue Velvet* (1986), baseret på et original-manuskript, Lynch havde skrevet i pausen mellem *Elefantmanden* og *Dune*.

David Lynch er noget af en auteur i moderne amerikansk film. Og selv om hans første tre film, i takt med de voksende budgetter, udviklede sig fra det kompromisløst personlige til det mere profilløse, så er han nu tilbage i fin stil med *Blue Velvet*, der er ren dyrket Lynch.

For David Lynch selv går der dog en rød tråd igennem alle filmene: "De er alle mærkværdige verdener man ikke ville kunne nå til, med mindre man skaber og filmer dem ... Jeg kan forstå folk når de mener, at der sker mærkelige og groteske ting ... men vor verden er mærkelig og grotesk, ikke? Det siges at virkeligheden overgår fiktionen. Alle de mærkelige begivenheder i filmene tager deres udgangspunkt i denne verden, så kan de vel ikke være så fremmedartede endda. Jeg elsker det absurde. Det er den virkelige virkelighed for mig."

Peter Risby Hansen